

**Agrárgazdasági Tanács**

**Állásfoglalás  
az agrárgazdaság 2009. évi helyzetéről  
készült Jelentéshez**

Budapest, 2010. október 27.

A 2005. évi XXVIII. Törvénnyel módosított 1997. évi CXIV. Törvény 2.§-a kötelezően írja elő, hogy a Kormány évente számoljon be az országgyűlésnek az agrárgazdaság helyzetéről, a mezőgazdasági termelők jövedelemviszonyairól, a főbb agrárpolitikai célok megvalósulásáról, a végrehajtott intézkedésekről, valamint a költségvetési támogatások felhasználásáról. A hivatkozott törvény 9.§-a az Agrárgazdasági Tanácsot (Tanács) véleményező és javaslattevő szereppel ruházza fel. Ebből a felhatalmazásból adódóan a Tanács 2010. október 22-én megvitatta a Vidékfejlesztési Minisztérium által készített Jelentést, és ajánlásaival kiegészítve támogatja, hogy azt a VM minisztere az Országgyűlés elé terjessze.

Az Agrárgazdasági Tanács hangsúlyozza a magyar élelmiszer-gazdaság vidékfejlesztésben betöltött többfunkciós szerepét, és a nemzetgazdaság teljesítményéhez való hozzájárulását. Az Állásfoglalás a Tanács véleményét tükrözi és azt ennek előrebocsátásával értékelte.

## Az Agrárgazdasági Tanács megállapításai a 2009. évről

A Tanács megállapítja, hogy a törvényben megfogalmazott célok 2009. évben egyes területeken nem teljesültek:

- A Kormány 2009-ben nem biztosította a nemzeti agrártámogatások reálértékének megőrzését. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény 1 § (1) bekezdése előírja, hogy „A központi költségvetés évenkénti elfogadása során az Országgyűlés biztosítja, hogy a 2005. évi költségvetési törvény szerinti támogatási összeghez képest az agrárgazdaság nemzeti hatáskörben nyújtandó támogatás – beleértve az Európai Unió által biztosított közvetlen termelői támogatás nemzeti kiegészítését is – (a továbbiakban: nemzeti támogatás) reálértéke a támogatások kiegyenlítődésének időpontjáig megőrzésre kerül.”

*Ez a KSH által megadott fogyasztói árindexekből számított 28,5%-os korrekciós tényezővel számítva 2009-ben minimálisan 228,1 milliárd forint kifizetésével valósult volna meg, ezzel szemben csupán 167,2 milliárd forint került kifizetésre. Ugyanakkor megállapítható, hogy az agrár- és vidékfejlesztésre fordítható támogatási előirányzatok – manipulatív módon kimutatott – bruttó értéke (az EU által finanszírozott összeget is figyelembe véve) a 2005. évi 411,6 milliárd forintról 2009-re 631,4 milliárd forintra nőtt. E támogatások kifizetése nem rendkívüli többletáfordításokat tükröz az állam részéről, hanem alapvetően a Jelentés szóhasználata szerint elszámolási trükkökre vezethető vissza. 2009-ben a közvetlen támogatások (SAPS) kifizetésén túl a 2008. évi elmaradt közvetlen támogatások (SAPS, top-up) és a 2009. évi egyébként 2010 elejére áthúzódó kifizetései is megtörténtek. Ez a következő, vagyis a 2010. év kifizetéseit jelentős mértékben csökkenti, sőt választási évről lévén szó, a következő kormánynak a támogatási lehetőségeit is rontja.*

A közvetlen támogatások elszámolási rendje lehetővé teszi, hogy a kifizetés elszámolásának (tárgyév október 1-ét megelőző munkanap árfolyama) és az Európai Bizottság által történő visszatérítés időpontja közti árfolyammozgás árfolyamnyereséget vagy árfolyamvesztéset eredményezzen a költségvetés számára. *Az elszámolási technika következtében a forint euróhoz viszonyított árfolyamának drasztikus csökkenése jelentős árfolyamnyereséget (33 milliárd forint) hozott a tárcának, amely összeget egyszeri szabad forrásként azonnal felhasználásra került.*

- Az agrárnépesség kereseti viszonyai alig érzékelhetően javultak, ennek ellenére tartósan bizonyul a társadalom egészéhez képest mért elmaradás, ugyanis a nettó átlagkereset a nemzetgazdasági átlagnak mindössze 76%-át érte el. Így továbbra sem teljesülnek az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvényben leírt arányos munkajövedelemre vonatkozó kritériumok.
- 2009-ben sem a keresleti-kínálati viszonyok, sem az erre hivatott állami szervezetek továbbra sem tudták megakadályozni a piaci erőfölény alkalmazását az élelmiszer-ellátási lánc egyes szereplőinél. Ez is hozzájárult az agrárrolló további kedvezőtlen alakulásához.

A Tanács véleménye szerint a Jelentés az agrárgazdaság 2009. évi teljesítményeiről valós képet mutat és kritikailag értékeli. A Jelentés magában foglal minden olyan létező információt, amely az agrárgazdaság 2009. évi folyamatainak megismertetéséhez és nemzetgazdasági szerepének megítéléséhez szükséges.

A Tanács a Jelentés alapján sajnálattal állapítja meg, hogy ***a mezőgazdasági GDP aránya a nemzetgazdaságon belül az előzetes adatok szerint 2009-ben 2,5%-ot tett ki, vagyis az előző évhez képest 6,3%-kal csökkent, sőt a válság sújtotta ipari termelésnél is nagyobb visszaesést szenvedett el.*** Bár a mezőgazdaság GDP termelése az időjárás és a gyakran változó piaci viszonyok függvényében évről évre ingadozik, hosszabb távon az ágazat nemzetgazdasági GDP-hez való hozzájárulását indokolt legalább 3,5-4,0 százalék között stabilizálni. Említést érdemel, hogy a hazai agrárgazdaság a GDP-hez való hozzájárulásnál jóval jelentősebb gazdasági szektora a nemzetgazdaságnak. A 2009. évi kirívóan alacsony 2,5%-os arány a mezőgazdasági alapanyag-termelés részesedése, amihez az élelmiszeripar teljesítménye további 2%-kal járult hozzá. Ezáltal a teljes élelmiszer-lánc mintegy 10%-kal járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez.

Az ágazat megítélésénél gazdasági jelentőségén túl multifunkcionális szerepét is célszerű figyelembe venni. ***Magyarország biztonságos és egészséges élelmiszerrel való ellátásán túl munkát és megélhetést nyújt a nehéz helyzetbe került vidéki lakosság egy részének.*** A környezet védelme, az ország területének kultúrált állapotban tartása, a táj megőrzése és az élhető vidék nem képzelhető el az ágazat meghatározó közreműködése nélkül. Ebben hangsúlyos szerepet tölt be az ***erdőgazdálkodás***. Az erdőgazdálkodás anyagi teljesítményét és az erdő vagyoni értékét, valamint annak hozadékát ugyanis sokszorosan meghaladja az immateriális érték, amelyet az erdő a társadalom egészének szolgálatába állítva sokirányú környezetvédelmi, közjóléti funkcióin keresztül hozzájárul a lakosság életminőségének javításához. A tervszerű fakitermelés tekintetében 2009-ben nem teljesültek az elvárások, ***a kitermelhető mennyiségnek csak 64,5%-a került energetikai és faipari hasznosításra.*** A maximális kitermelési lehetőség alig kétharmados kihasználása ugyanakkor messzemenően megfelel a tartamos gazdálkodás feltételeinek.

***A mezőgazdaság teljes kibocsátása 2009-ben 1621 milliárd forint volt, folyó áron számítva ez 17,6%-kal alacsonyabb az előző évinél.*** A teljesítménycsökkenést elsősorban a gabonafélék és az ipari növények termésmennyiségének és árának egyidejű visszaesése okozta. ***A kibocsátás volumene 9,9%-kal csökkent az előző évhez képest.***

A kiugróan jó 2008-es év után alacsonyabb terméseredmények születtek 2009-ben. A növényi termékek termelésének volumene összességében 14,5%-kal, az élő állatok és állati termékek kibocsátása 2,3%-kal csökkent.

A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban 2009-ben átlagosan a megújított ágazati besorolás (TEÁOR'08) szerint 175,8 ezer főt foglalkoztattak, ami a nemzetgazdasági összes foglalkoztatottak 4,6%-át teszi ki. Ezek az adatok a megelőző évhez képest nem mutatnak szignifikáns változást. A mezőgazda-

ságban azonban továbbra is jellemző a nem fizetett (családi) munkaerő felhasználása, ami a foglalkoztatási statisztikában nem szerepel. A nem fizetett mezőgazdasági munkaerő-felhasználás sem változott érdemben (1,6%-al nőtt az előző évhez viszonyítva).

A mezőgazdasági termelés a sokéves törekvések ellenére továbbra is egyoldalú: a **növénytermesztés aránya** a mezőgazdasági tevékenységek kibocsátásából még 2009-ben is közel **60%-ot tudott elérni** (előző évben 65% volt az arány). Nem valósult meg tehát az elmúlt évek kormányzati célkitűzése, mert nem sikerült erősíteni az állattenyésztés mezőgazdaságban betöltött szerepét. E folyamat következményeként romlanak az ágazat foglalkoztatási, valamint a környezeti és tájfenntartási feladatok teljesítésének lehetőségei.

***A versenyszabályozás számára komoly kihívás az élelmiszer-kereskedelem, az élelmiszeripar és a mezőgazdasági termelők aránytalan piaci alkuereje, illetve ebből adódóan az erőfölény gyakorlati alkalmazása.*** A Tanács hiányolja, hogy a Jelentés érdemben nem foglalkozik az élelmiszerkereskedelmi etikai kódex gyakorlati alkalmazásának megghiúsításával. Magyarország nemzetközi súlyát érzékelteti, hogy ***az utóbbi évek átlagában az EU összesített mezőgazdasági kibocsátásának alig 2%-át állították elő hazánkban.***

Az agrárgazdaság fejlődését, szerkezetét csak részben magyarázzák az ágazaton kívüli tényezők: az éghajlat, a világpiac, a globalizáció és a jelenlegi hazai makrogazdasági feltételek. **A termelés hatékonyságával és színvonalával kapcsolatos mutatók is kedvezőtlenek.** Például az egy hektár mezőgazdasági területre jutó termelői áron (támogatások nélkül) számított kibocsátás megmutatja a termelés intenzitásában rejlő különbségeket. Az Európai Unió 27 tagállamában az egy hektárra jutó kibocsátás értéke 1 788 euró volt 2009-ben. A régi tagállamok egy hektáron átlagosan 2 107 euró értékű terméket állítottak elő, a tizenkét új tagállamban ez a mutató csak 970 euró, Magyarországon 989 euró volt. A számunkra hátrányos fajlagos értékkülönbség már a támogatások nélküli eredményekben is megmutatkoznak, amely tovább nő az alacsonyabb támogatások alkalmazásával.

A Tanács hiányolja, hogy máig sem készült el egy világos jövőkép alapján kidolgozott agrárstratégia, amely magában foglalta volna a hosszú távú birtokpolitika, piacvédelem, illetve meghatározó támogatási célkitűzések meghatározását. Az élelmiszergazdaságot is befolyásolják az ország társadalmában és gazdaságában megfigyelhető **morális problémák**. Ennek következtében a ***fekete- és szürkegazdaság relatíve nagy súlya, a számla nélküli kereskedelem, a szerződéses fegyelem hiánya, a mezei kultúrákat és az állatállományt érintő lopások, az erdők illegális kitermelése rontja az ágazat versenyképességét, akadályozza fejlődését.*** A foglalkoztatásban is csökkent a legális, fizetett munka aránya.

2009-ben a nemzetgazdaságban 4504 milliárd forintot (a GDP 17,3%-át) fordítottak beruházásokra, ami összehasonlítva áron 8,6%-kal kevesebb az előző évinél. A gépberuházások éves szinten 14%-kal, az építési beruházások 4,2%-kal csökkentek. Az egész évre jellemző volt, hogy a gazdasági válság hatására a vállalkozások csak a

legszükségesebb beruházásokat hajtották végre, egyrészt a finanszírozási kínálat megváltozása, másrészt a külső és belső kereslet visszaesése miatt. Ezzel szemben **a mezőgazdaságban közel 10%-kal emelkedett a fejlesztések volumene.** Folyó áron 251,5 milliárd forint volt a beruházások teljesítményértéke. Ez az összeg a teljes nemzetgazdasági beruházás 5,6%-a volt. A mezőgazdasági beruházások dinamikájának mozgatórugója az agrártámogatás alakulása volt. ***Az ágazat kedvező beruházási folyamatainak ellenére az Agrárgazdasági Tanács megállapítja, hogy a változatlan áron számított mezőgazdasági beruházások értéke 2009-ben még mindig csupán 86%-a volt a 2003. évinek (2004-től 72-86% között ingadozott).*** Az évek közötti ingadozás elsősorban a támogatási pályázati lehetőségek meghirdetésével, a különböző fejlesztési programok meghirdetésével volt kapcsolatban. Amikor a hazai és az uniós források felhasználásával jelentősebb összegeket fordítottunk a beruházások támogatására, bővült, korszerűsödött az eszköz és berendezés állomány és fordítva. Pályázatok hiányában a gazdálkodók igyekeztek addig halasztani fejlesztéseiket, míg azokra újra támogatás került meghirdetésre. Ennek a következménye, hogy a vizsgált időszakban az ágazatot a „túlberuházás” és a beruházási hiány egyszerre jellemezte.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitelének értéke 5 112 millió eurót, behozatalának értéke 3 395 millió eurót tett ki. Az EU-csatlakozást követő években az agrár- és élelmiszertermék kivitele és behozatala euróban számolva évről-évre emelkedett, 2009-ben azonban 670 millió euróval, azaz 12%-al csökkent. Ugyanakkor az import értéke 464 millió euróval, 12%-ak esett vissza. A külkereskedelem 1 716 millió eurós exporttöbbletet eredményezett, amely 205 millió euróval maradt el az előző évi eredménytől. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy **évek óta csökken a feldolgozott termékek kivitelének aránya, behozatalának aránya pedig folyamatosan emelkedik.**

A mezőgazdasági, vadgazdálkodási és halászati társas vállalkozások (kettős könyvvitelt vezetőik) **üzemi eredménye 2009-ben 44%-kal, adózás előtti eredmény még drasztikusabban, 58%-kal csökkent.** A Tesztüzemi Rendszer adatai alapján az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 36%-kal esett vissza. Az elmúlt években az adózás előtti eredmény alakulásában a társas vállalkozások esetében sokkal nagyobb ingadozás volt megfigyelhető, mint az egyéni gazdaságoknál.

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy **2009-ban a támogatások hatására „pozitív” jelenség volt a beruházások élénkülése. A Tanács véleménye szerint aggodalomra ad okot a gazdálkodók jövedelemhelyzetének kirívó romlása, valamint a csökkenő mezőgazdasági és élelmiszeripari külkereskedelmi mérleg mellett a kivitel és behozatal termékszerkezetének alakulása (feldolgozott termékek importhányada nő, exporthányada csökken).**

**További probléma az agrárrolló alakulása.** A mezőgazdasági termelői árindex és a mezőgazdasági ráfordítások árindexének hányadosa – az agrárrolló mutató értéke – 2009-ben 63% volt, azaz drasztikusan romlott. A mezőgazdasági termékek termelőiár-színvonala 2009-ben az előző évhez viszonyítva 9,5%-kal esett vissza, ami a növényi termékek árszínvonalának 13%-os, az élő állatok és állati ter-

mékek árainak 5%-os csökkenéséből adódott. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árszintje viszont „csak” 6%-kal mérséklődött. Az előző évek erőteljes emelkedése után leginkább a műtrágyák és a vásárolt takarmányok ára csökkent 11, illetve 18%-kal, ami összefüggésben van a csökkenő felhasználással, a magas bázissal, valamint az előző évek rohamos árnövekedésével. **2009-ben a műtrágya felhasználása újra csökkent, az egy hektár mezőgazdasági területre csupán 64 kg műtrágya jutott hatóanyagban kifejezve, ami tovább rontja a hazai talajok tápanyag-ellátottságát.**

Az élelmiszer-, ital és dohánygyártás 2009. évi 2 078 milliárd forintos értékesítése 2%-kal maradt el az előző évitől. Adózás előtti eredménye a 2008. évi 10,5 milliárd forint veszteséggel szemben 2009-ben 54 milliárd forintra nőtt. Az élelmiszeripar helyzetének romlása 2009-ben is folytatódott, a jövedelmezőség javulása ellenére csökkent a termelés és a foglalkoztatás.

***Az Agrárgazdasági Tanács megerősíti a Jelentés azon megállapításait, mely szerint folytatódott az a tendencia, amely az élelmiszeripari termelés és a belföldi értékesítés visszaesését mutatja.*** Az élelmiszertermelés helyzetét jellemzi, hogy 2003 óta 2006 kivételével minden évben mérséklődött az iparágból piacra kerülő termékmennyiség. Különösen a belföldi relációban drasztikus a visszaesés. ***Ha a 2003. évet vesszük 100%-nak, az iparág összes értékesítése 2009-re 20%-kal csökkent,*** ezen belül ***a belföldi értékesítés mintegy 28%-kal esett vissza.*** Az élelmiszeripar tehát a hazai piacon szenvedte el a legnagyobb veszteségeit.

A Tanács meglepéssel nyugtázta, hogy a Jelentés pontos képet ad az élelmiszergazdaságról, azaz a termékpályáról, a dezintegráció és a nemzetközi versenyképesség problémáiról. A termékpálya szereplői mindaddig ki lesznek téve a nemzetközi piaci ármozgásoknak, amíg nem alakul ki közöttük bizalmi viszony. Ennek kiépítésére kell törekedni a beszállítók, a feldolgozók és kereskedők között, egyébként nem leszünk képesek csillapítani a az egyes termékek nagy árkilengéseit.

A Tanács fontos prioritásnak tartja ***a hazai tulajdonban lévő feldolgozóipar fejlesztését*** a növénytermesztés, a kertészet és állati termékek tekintetében egyaránt. Az élelmiszeripar 54 milliárd Ft-os eredménye árnyalja a képet, habár az egyes alágazatok eredményeiről még nem áll rendelkezésre adat. Az előzetes adatok szerint a hús-, baromfi- és a tejfeldolgozás negatív eredményt hozott. Az élelmiszeriparban az éves beruházás összege 2009-ben kisebb volt, mint az értékcsökkenés, az élelmiszeripari fejlesztések tehát még a termelés szinten tartását sem biztosítják, ami tovább növeli a beszállítók problémáit. A Jelentés a korábbi évektől eltérően sajnálatos módon nem tartalmazza a mezőgazdasági termelői, az élelmiszeripar átadási és a fogyasztói árak összehasonlítását. A mezőgazdasági termelői árak közel 10%-kal csökkentek, az élelmiszeripar átadási árai stagnáltak, a fogyasztói árak viszont 4,4%-kal növekedtek.

***A Tanács határozott véleménye szerint a munkahely-teremtést minden szinten támogatni kell.*** A munkahely-teremtést megelőzi az időszakai foglalkoztatás kérdése, ahol az adminisztráció csökkentésére van szükség. A feldolgozóiparban lenne lehetőség a foglalkoztatás bővítésére. A kertészeti kultúrák előnye a magas foglal-

koztatás és hozzáadott érték termelés. A minisztérium látóköréből kikerültek a kertészet kisebb ágazatai, mint a gyógynövény-termesztés, dísnövény-termesztés és a faiskola, valamint a kertészeti szolgáltatások kategóriája (parképítés, kertápolás, temetőkertek gondozása, kertészeti árudák). A következő Jelentés pótolhatja ezt a hiányt. A gazdaságfejlesztési potenciál ígéretes részét képező gyümölcsstermesztésben a kiöregedő munkaerőnek nincs megfelelő utánpótlása. A gyümölcsstermelés a közösségi foglalkoztatás célterülete is lehet. Ehhez hasonlóan a mezőgazdasági és erdészeti alapanyagokat hasznosító kézműipar is foglalkoztatási lehetőséget nyújt.

A Tanács kritikusan értékelte a különféle hatóságok magatartását, amelyek „megélhetési hatóság” szerepében tűntek fel azzal, hogy sok esetben indokolatlan, az EU átlagnál nagyobb díjakat szedtek be és büntettek. A bírságokkal való szabályozás helyett a közös érdekeket indokolt előtérbe helyezni.

A parlagfűvel kapcsolatos problémák a földhasználók és tulajdonosok gondjai közé tartoznak. Az érintettek sok esetben forráshiány és a szélsőséges időjárás miatt képtelenek a szakszerű talajművelésre és növényápolásra, ami miatt büntetésekre számíthatnak. Ehelyett az ágazat több milliárd forintot költ a parlagfű eseti irtására. A parlagfű mentesítési program tehát sem nem gazda-, sem nem környezetbarát, ezért mielőbb szükség van a szabályozás módosítására.

***A Tanács szerint tarthatatlan, hogy közel 1 millió hektár termőterületről nincs földhasználati nyilvántartás. A nyilvántartás az ország 7,78 millió hektár termőterületéből csak 6,81 millió hektárra vonatkozóan tartalmaz adatokat, mely 87,5%-os fedettséget jelent. Ezért javasolja a földhasználati nyilvántartásban még nem szereplő termőterület bevonását és az osztatlan közös tulajdonú területek nyilvántartásának mielőbbi rendezését.***

A Tanács indokoltnak tartja, hogy kerüljön nyilvánosságra a Nemzeti Földalap azon nyilvántartása, amely megmutatja az érintett gazdaságokkal 2009-ben kötött földbérleti szerződéseket. A Tanács osztja a Nemzeti Földalappal kapcsolatos azon kritikát, amely szerint 2009-ben az összes értékesített földterületnek csupán 10%-át adták el kisebb egységekben.

Az erdőgazdálkodást is érinti a Jelentésben hivatkozott támogatások felhasználásával kapcsolatos probléma. A Tanács álláspontja szerint az államnak ki kell fizetnie azokat a költségeket, amelyeket az erdőgazdálkodók az erdőfelújításokra és az erdőtelepítésekre megelőlegeztek (determinációs kötelezettség). Az erdőgazdálkodásban befektetésekre kell helyezni a hangsúlyt minőségi fatermesztésre van szükség. A szén-dioxid kvóta eladásából az erdőgazdálkodókat is támogatni indokolt.

A Tanács megállapítása szerint a vadgazdálkodás eredményességét rontja, hogy a vadászat 16 milliárd forintos éves árbevételéből mindössze 20-22%-ot tesz ki a vadhússal kapcsolatos árbevétel, miközben 200 000 nagyvad és félmillió apróvad került terítékre.



A Tanács úgy ítéli meg, hogy a Jelentés nem tért ki az EU támogatások finanszírozási kérdése kapcsán a gazdák és a bankok, illetve a gazdák és a kifizető ügynökség (MVH) viszonyára. A Tanács célszerűnek tartja annak kivizsgálását, hogy a kifizető ügynökség milyen halogató cselekményeket hajtott végre a gazdákkal szemben. A támogatási pénzek faktorálásával, előfinanszírozásával az elmúlt években a támogatások 10-20%-a a bankokhoz vándorolt. Az agrárkörnyezet-gazdálkodást pedig sok esetben kizárták az előfinanszírozásból.

Az ÚMVP Monitoring Bizottságban nem adtak érdemi tájékoztatást a technikai segítségnyújtás (TS) keretről, holott szigorú szakmai és civil kontrollra lett volna szükség.

A Jelentésben fontosságához képest kevés szó esik az agrárkörnyezetgazdálkodásról. Csak érintőlegesen jelenik meg a mezőgazdaságnak a környezet és természetvédelemmel kapcsolatos funkciója. Továbbá az AKG támogatások részesedése aránytalanul alacsony volt. A géptámogatásnak a vidékfejlesztési támogatáson belüli magas aránya miatt Magyarországon ebből az intézkedésből elsősorban a gépkereskedők és gépgyártók húztak hasznot.

A Tanács hangsúlyozta, hogy a LEADER programot Magyarországon olyan jelenségek kísérték, amelyek zavarták annak eredeti vidékfejlesztési funkcióját. A LEADER program lényege a szubszidiaritás, amely a hazai központi irányítás miatt nem valósult meg. A pályázatokat például több esetben egy év alatt sem bírálták el.

A Tanács megállapítása szerint a Jelentés nem foglalkozik kellő részletességgel a generációváltás problémájával. Ezt támasztja alá, hogy az ÚMVP 7 évre szóló költségvetésének generációváltásra alig 1%-át tervezte. Ennek a következménye volt, hogy a gazdaságátadási intézkedés sem működött.

A Tanács álláspontja szerint a vízgazdálkodás eredménytelenségéhez nagyban hozzájárult a rossz vízgazdálkodási törvény, a központi támogatások hiánya és a társulatok egyoldalú, önkényes magatartása a gazdákkal szemben.

A jelenlegi szakképzés, közép- és felsőszintű képzési struktúra torz, egyidejűleg alulfinanszírozott és pazarló. Bár az agrár-felsőoktatás nem a Vidékfejlesztési Minisztériumhoz tartozik, de a Tanács szükségesnek tartja megjegyezni, hogy a költségigényes képzést folytató agrár-felsőoktatási intézmények nem kapják meg a működésükhöz szükséges normatívákat, belső hiányokat görgetnek maguk előtt. Emellett olyan szakok váltak népszerűvé, amelyek egyrészt nem kötődnek szorosan a mezőgazdasághoz, másrészt e szakmákra nincs is akkora munkaerő-piaci igény. A fejkvóta alapú finanszírozás a minőség ellen hat, növeli a pályára alkalmatlan végzetek arányát.

A Tanács a Jelentés alapján megállapította, hogy az agrár kutató intézetek erőltetett privatizálása veszélybe sodorta a biológiai alapok megőrzését.

## Az Agrárgazdasági Tanács ajánlásai

Az Agrárgazdasági Tanács megállapítja, hogy az élelmiszergazdaság hatékonyságának javítása és a válság kezelése érdekében a következő kérdésekben kell **stratégiai és operatív döntéseket hozni**.

- 1) Az Agrárgazdasági Tanács véleménye szerint az élelmiszergazdaság teljesítménye a nemzetközi folyamatok és versenyfeltételek tükrében mérhető össze. Magyarországon az élelmiszer-ellátási lánc szereplői között nem fedezhetők fel a kölcsönös előnyökön alapuló, hosszú távú együttműködés jelei. **A nagy élelmiszerláncok túlzott piaci áralku-erejének kihasználása** a beszállítók tömegeit fenyegeti csőddel, ami tovább rontja a belföldi értékesítés lehetőségeit és régiók, kistérségek munkahelyeinek számát. A Tanács azzal a javaslattal fordul a Kormányhoz, hogy – az érintett tárcák bevonásával – segítse elő a kölcsönös előnyöket biztosító együttműködés kiépítését az élelmiszerlánc szereplői között figyelembe véve az EU más tagországaiban működő megoldásokat.
- 2) A magyar **állattenyésztés folyamatos leépülése** már a növénytermesztés lehetőségeit is veszélyezteti. A romló nemzetközi versenyképességet a szakmai, szervezeti, stb. hiányosságokon túlmenően makrogazdasági feltételek is befolyásolják. A Tanács javasolja, hogy a Kormány tárja fel az állattenyésztés fejlődését, versenyképességét hátráltató makrogazdasági feltételeket, beleértve a környezetvédelmi előírásokat, az önkormányzatok szerepét, a munkaerő-ellátás lehetőségeit, a vagyonbiztonság fokozását, a finanszírozás lehetőségeit, valamint az adó- és járulékterhek mérséklését.
- 3) A nemzetközi verseny kihívásaira a finanszírozási rendszer hazai adottságoknak és sajátosságoknak megfelelő átalakításával válaszolhatunk. A folyó termelés, a készletezés és az értékesítés hitelforrásainak bővítése és a különböző kedvezményekhez (uniós és nemzeti támogatások, beruházási hitelek) kapcsolódó források kínálata mellett indokolt felgyorsítani a hitelfelvételi folyamatokat és bővíteni a hitelfelvételi lehetőségeket. Az élelmiszergazdaságban képződő forrásokat célszerű kiegészíteni **állami tőkével**, elsősorban **a termelési kockázatok enyhítése érdekében**.
- 4) A termőfölddel való célszerű gazdálkodás nemzeti ügy. Ebbe a körbe tartozik a földhasználati nyilvántartás rendbetétele, az osztatlan közös földtulajdon mielőbbi rendezése, a **túlzott mértékű földkivonás megakadályozása és az állami földek hasznosítása**.
- 5) A korábbi években nem történt érdemi előrelépés a mezőgazdasági **vízfelhasználás** tekintetében, ezért komplex és átfogó módon szükséges újraértékelni Magyarország vízgazdálkodását, vízhasznosítását és a vízkormányzás teendőit. Kivételes lehetőség, hogy rendkívül nagy az országon hasznosítatlanul átfolyó – gyakran csak kárt okozó – felszíni vízmennyiség.
- 6) Különösen a kertészet és az állattenyésztés piaci pozíciójának erősítése, a foglalkoztatottak egzisztenciájának javítása és a versenyképességük növelé-

se érdekében a jövőben nagyobb figyelmet érdemel a különböző típusú **termelői szerveződések**, összefogások kialakításának elősegítése és erősítése. A gazdálkodók jogi, szaktanácsadási, igazgatási, pénzügyi és infrastrukturális segítséget igényelnek. Emellett hatékony kommunikációval kell tudatosítani a gazdáknak, hogy e szerveződések nemzetközi versenyképességük jövőbeni zálogát jelentik.

- 7) A Tanács álláspontja szerint kiemelten kell kezelni a **támogatások átláthatóságát**. A támogatási monitoring rendszert tovább kell fejleszteni annak érdekében, hogy a támogatások hasznosulása nyomon követhető és értékelhető legyen. A rendszer működtetése segítségével a közvéleményt is tájékoztatni kell a támogatások felhasználásnak társadalmi előnyeiről. Ehhez hasonlóan egyszerűsíteni és ügyfélbaráttá kell tenni a támogatások és pályázatok eljárásrendjeit.
- 8) A Tanács javasolja a UMVP programon belül az EMVA (I-II-III-IV. tengely és a TS keret) teljes körű felülvizsgálatát, egyszerűsítését és a LEADER mozgalom megerősítését. Kiemelt figyelmet kell fordítani a generáció váltással kapcsolatos támogatási kérdésekre.
- 9) A hazai **erdők és a favagyon** hasznosítása nem kielégítő, jóval elmarad a lehetőségektől. A Tanács indokoltnak tartja, hogy a Kormányzat komplexen tekintse át a foglalkoztatás, a megújuló energiatermelés, a kistelepülések energiával való ellátása, a környezetvédelem, a tartamos erdőgazdálkodás, szempontjait.
- 10) A Tanács javasolja a **vadászat és vadgazdálkodás** eredményességét gátló tényezők rendezését.
- 11) Az elmúlt évben folytatódott **az élelmiszeripar helyzetének** romlása, amely a mezőgazdasági termékek iránti keresletet is negatívan érinti. Az élelmiszergazdaság jövője szempontjából indokolt, hogy a **Kormány tárgyalja meg az élelmiszeripar helyzetét** a versenyképesség és a belső piac biztosítása céljából.
- 12) A Tanács felhívja a figyelmet az **agrároktatás, a kutatás, a szaktanácsadás és a vidéki kommunikáció** terén jelentkező hiányosságokra. Javasolja, hogy a Kormány vizsgálja felül az agrárkutatás és intézményei privatizációjának korábbi gyakorlatát. Helyezzen nagyobb hangsúlyt az agrár- és vidékfejlesztési oktatás (alap-, közép- és felsőfokú), kutatás és az innováció nemzeti forrásból történő fokozottabb támogatására.
- 13) A Tanács a Jelentés szerkezetének kiegészítését javasolja. A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően az Jelentés tartalmazzon magyar és angol nyelvű összefoglalót. Egészüljön ki a dísznövény- és gyógynövény-ágazat, a biotermelés, a bioenergia, az erdőszet, a vadászat és halászat, a genetikai alapok részletesebb elemzésével, élelmiszer önellátottsági szint főbb termékcsoportonkénti bemutatásával. Az élelmiszer-ellátási lánc elemzése foglalja magába az élelmiszer-kereskedelem rövid bemutatását is. Az élelmiszergazdaság külkereskedelmét célszerű összehasonlítani a globális és uniós trendekkel (a világ és az EU legnagyobb exportőrei és importőrei). A

Tanács javasolja az egy év helyett több év adatainak összehasonlításával a trendek leírását az uniós tagországok adatainak közlését. Hiánypótló szerepet tölthet be az EU költségvetésének ismertetése, az agrártámogatások tagországonkénti bemutatása és a WTO tárgyalások aktuális témáinak leírása.

- 14)A Tanács javasolja a nemzeti agrár- környezetgazdasági és vidékfejlesztési stratégia széles bázison nyugvó, az érintettek bevonásával való mielőbbi kidolgozását.

Budapest, 2010. október 27.

Dr. Székely Csaba

az MTA doktora  
az Agrárgazdasági Tanács elnöke